

INŠTITUT ZA NARODNOSTNA VPRAŠANJA
INSTITUTE FOR ETHNIC STUDIES

Zgodnje in prisilne poroke romskih deklet v Sloveniji

Avtorja: Romana Bešter in Janez Pirc

Ljubljana, 2025

1 Uvod: opredelitev in pravni okvir

Zgodnje in prisilne poroke predstavljajo eno izmed najbolj trajnih in kompleksnih oblik kršenja pravic otrok in žensk, pri čemer v slovenskem prostoru pojava ne moremo razumeti brez upoštevanja širšega družbenega in kulturnega konteksta romske skupnosti. Gre pretežno za neformalne zveze med mladoletnimi dekleti in starejšimi partnerji, ki se ne registrirajo kot zakonska zveza, temveč se oblikujejo na ravni skupnosti, pogosto s soglasjem družin. Ker mladoletne osebe ne morejo veljavno skleniti zakonske ali zunajzakonske skupnosti, takšne skupnostno potrjene zveze v slovenskem pravnem redu nimajo nobenega formalnega statusa. Družinski zakonik (24. člen) določa, da zakonske zveze ni mogoče skleniti pred dopolnjenim 18. letom, razen v izjemnih primerih, ko sodišče¹ dovoli »spregled mladoletnosti« pri 15. letu, »če je [otrok] dosegel tako telesno in duševno zrelost, da lahko razume pomen in posledice pravic in obveznosti, ki nastanejo s sklenitvijo zakonske zveze«. Vendar so takšne izjeme redke in po uradnih evidencah predstavljajo zanemarljiv delež vseh porok.²

Kazenski zakonik (KZ-1) je leta 2015 z uvedbo 132.a člena posebej kriminaliziral prisilno poroko in druge oblike prisilnih skupnosti. Zakonodaja tako sledi določbam Konvencije Sveta Evrope o preprečevanju nasilja nad ženskami in nasilja v družini (Istanbulske konvencije), ki prisilne poroke opredeljuje kot obliko nasilja nad ženskami. Poleg tega so pomembne tudi določbe Konvencije o otrokovih pravicah, ki od držav zahtevajo zaščito otrok pred zlorabo, izkoriščanjem in drugimi oblikami nasilja ter zagotavljanje največje koristi otroka v vseh postopkih, ki ga zadevajo.

Po podatkih raziskave o prisilnih porokah romskih deklic, ki jo v letu 2014 izvedel Inštitut Republike Slovenije za socialno varstvo, je v zadnjih petih letih pred izdelavo raziskave prisilno zakonsko zvezo sklenilo 14 otrok iz Slovenije in 6 otrok iz tujine, ki so se priselili v Slovenijo. Po podatkih drugih organizacij, pa je bilo takšnih otrok skupaj še 74 iz Slovenije in 39 iz tujine (Vlada Republike Slovenije 2020, 14). Novejših podatkov o sklenjenih prisilnih porokah nimamo, iz letnih podatkov policije o kriminaliteti v Sloveniji pa je razvidno, da je policija v zadnjih desetih letih (2014–2023), za katera so dostopni podatki, obravnavala 7 oseb v zvezi s kršitvijo 132.a člena Kazenskega zakonika, ki kriminalizira prisilno sklenitev zakonske zveze ali vzpostavitev podobne skupnosti (Policija 2025).

Čeprav ima Slovenija ustrezno pravno podlago za kazensko preiganjanje prisilnih porok in so takšne poroke – izhajajoč iz uradnih statistik – redke, so neformalne skupnosti mladoletnih še vedno dokaj pogosto prisotne v posameznih romskih naseljih. Te neformalne skupnosti, ki jih del romske skupnosti družbeno priznava kot zakonsko zvezo,

¹ Izključno pristojnost za odločanje o spregledu mladoletnosti imajo skladno z določbami Družinskega zakonika, ki se je pričel v celoti uporabljati z dnem 15. 4. 2019, sodišča. Pred navedenim datumom pa so o teh vprašanjih skladno z določbami Zakona o zakonski zvezi in družinskih razmerjih odločali centri za socialno delo (Vlada Republike Slovenije 2020, 14).

² V obdobju od 25. 6. 1991 do 28. 8. 2020, je zakonsko zvezo sklenilo 657 mladoletnih oseb. Od tega 47 moškega spola in 610 ženskega spola, kar izhaja iz matičnega registra (Vlada Republike Slovenije 2020, 14).

ne temeljijo na uradnem postopku, temveč na družbenem soglasju, ki ga utrdi spolni odnos, skupno življenje ali rojstvo otrok (glej Zaviršek idr. 2019, 19–40).

2 Razširjenost in značilnosti pojava

V literaturi in vladnih dokumentih se pojavlja soglasje, da uradne statistike ne odražajo dejanske razsežnosti zgodnjih in prisilnih porok v Sloveniji. Po podatkih raziskave *Prisilne poroke romskih deklic* (Narat idr. 2014) so centri za socialno delo v več letih obravnavali le nekaj deset primerov mladoletnih parov, ki so zaprosili za spregled mladoletnosti, medtem ko šole, zdravstveni domovi in terenske organizacije zaznavajo precej večje število deklet, ki že v zgodnjem najstništvu živijo v partnerskih skupnostih ali rodijo.

Kot je zapisano v Priročniku o prepoznavanju zgodnjih in prisilnih porok v romski skupnosti in o ukrepanju v teh primerih, se pojavi neformalnega sklepanja partnerskih zvez med mlad(oletn)imi Romi pojavljajo na celotnem poselitvenem prostoru romske skupnosti v Sloveniji, vendar pogostost takšnih zvez ni enaka po vseh regijah – v različnih okoljih se pojavljajo z različno intenzivnostjo, zato je primerneje govoriti o fenomenu kot o ustaljenem običaju (Urad Vlade Republike Slovenije za narodnosti 2021, 3). Različen odnos do pojava znotraj lokalnih romskih skupnosti in samih družin pa kaže, da je pojav pogostejše povezan z življenjskimi razmerami, socialnim položajem in individualnimi okoliščinami, ne pa s splošno kulturno normo. V nekaterih primerih so zgodnje partnerske zveze povezane tudi z iskanjem socialne in finančne varnosti, saj lahko zgodnje starševstvo in večje število otrok pomenita dostop do določenih denarnih prejemkov iz javnih sredstev (Urad Vlade Republike Slovenije za narodnosti 2021, 3–4). Transnacionalni elementi dodatno zapletajo problem, saj nekatere zveze vključujejo dekleta ali fante iz drugih držav Zahodnega Balkana, kar vodi do primerov, ki presegajo nacionalne pravne pristojnosti (Zaviršek idr. 2019, 28).

Dejavniki tveganja za zgodnjo ali prisilno poroko so večplastni. Na prvem mestu so revščina, nizka izobrazba staršev, socialna izključenost in nezaupanje do institucij. Družine zgodnje zveze pogosto razumejo kot ekonomsko ali socialno strategijo – način za zmanjšanje finančnega bremena, utrditev družinskih vezi ali povečanje socialnega statusa znotraj skupnosti. Pomemben dejavnik so tudi patriarhalni vzorci in pričakovanja glede ženskih vlog, ki dekletom določajo zgodnje materinstvo in gospodinjske dolžnosti kot »naravno« življenjsko pot (Zaviršek idr. 2019, 19–40; Urad Vlade Republike Slovenije za narodnosti 2021, 5–6).

Mnogo zgodnjih zvez v romskih skupnostih ni posledica neposredne fizične prisile, temveč družbenih pričakovanj, pritiskov in ponotranjenih norm. Dekleta pogosto ne zaznavajo svojega položaja kot prisilnega, saj so bila od otroštva socializirana v okolje, ki zgodnjo poroko in materinstvo razume kot družbeno pričakovano ali statusno priznано (Narat idr. 2014; Zaviršek idr. 2019; Urad Vlade Republike Slovenije za narodnosti 2021). Vendar to ne zmanjšuje odgovornosti institucij, saj tako nacionalna zakonodaja kot mednarodni standardi jasno zahtevajo zaščito otrok pred vsemi oblikami prisile ali pritiska, ki vodijo v zgodnje ali neformalne partnerske skupnosti brez njihove svobodne in zrele privolitve.

3 Posledice za dekleta in širšo skupnost

Zgodnje in prisilne poroke imajo daljnosežne učinke na življenjske poti deklet, njihovo zdravje, izobraževanje in družbeni položaj. Empirične raziskave v Sloveniji (Narat idr. 2014; Zaviršek idr., 2019) navajajo več skupnih posledic:

1. Prekinitev izobraževanja – večina deklet po »poroki« preneha obiskovati šolo. Izguba izobrazbe pomeni trajno omejitev dostopa do trga dela in samostojnega odločanja.
2. Zgodnja nosečnost in zdravstvena tveganja – nosečnost v obdobju od 15. do 17. leta starosti prinaša večje zdravstvene zaplete in povečuje verjetnost revščine.
3. Socialna izolacija – dekleta po poroki pogosto zapustijo okolje vrstnikov in so omejena na domačo gospodinjstvo sfero; ta izolacija vodi v izgubo socialnih vezi ter občutka pripadnosti vrstniški in širši skupnosti.
4. Nasilje in nadzor – v nekaterih primerih se pojavijo elementi prisile, ekonomskega ali spolnega izkoriščanja. Dekleta so v podrejenem položaju in nimajo dostopa do zaščitnih mehanizmov.

Posledice segajo tudi onkraj individualne ravni. Zgodnje poroke vplivajo na reprodukcijske vzorce v skupnosti (večje število otrok, nižja povprečna starost mater), s čimer se krepi medgeneracijski prenos revščine in socialne odvisnosti. Na institucionalni ravni pa pomenijo izziv za šolski sistem, socialno varstvo in zdravstvene storitve, ki se pogosto znajdejo pred vprašanjem, ali in kako ukrepati, ko starši in mladoletni otroci sami ne prepoznajo prakse kot škodljive.

4 Institucionalni odziv in medsektorsko sodelovanje

Od leta 2015 je v Sloveniji mogoče zaznati postopno vzpostavljanje bolj koordiniranega medinstitucionalnega odziva na pojav zgodnjih in prisilnih porok. Ključni premik predstavlja projekt Nacionalne platforme za Rome – SIFOROMA, v okviru katerega je Urad Vlade Republike Slovenije za narodnosti izdal priročnik o prepoznavanju in ukrepanju v primerih zgodnjih in prisilnih porok (Urad Vlade Republike Slovenije za narodnosti 2021). Dokument je rezultat medresorskega sodelovanja ministrstev, centrov za socialno delo, policije, tožilstva in nevladnih organizacij. Opredeljuje odgovornosti posameznih institucij ter ponuja operativna navodila: kako prepoznati indikatorje, kam napotiti primer, kdaj je nujna prijava policiji, kako zaščititi otroka, kako zagotoviti medinstitucionalno sodelovanje in multidisciplinarno obravnavo.

Osrednjo vlogo pri obravnavi primerov zgodnjih in prisilnih zvez imajo centri za socialno delo (CSD). Ti so dolžni ukrepati v vseh primerih, ko obstaja sum, da je otrok izpostavljen nasilju ali škodljivemu okolju, vključno s primeri t. i. »begov v škodljivo okolje«, ko mladoletno dekle zapusti dom in se preseli k partnerju. V takšnih okoliščinah je naloga CSD oceniti stopnjo tveganja, po potrebi začasno umakniti otroka ter sprožiti ustrezne

postopke za varstvo njegovih koristi. Pomembno vlogo pri zgodnjem prepoznavanju morebitnih tveganj imajo tudi vzgojno-izobraževalne in zdravstvene ustanove: nepričakovane odsotnosti, nenadne spremembe vedenja ali nosečnost v najstniškem obdobju so lahko opozorilni znaki (Urad Vlade Republike Slovenije za narodnosti 2021, 17–23).

Policija in tožilstvo sodelujeta, kadar obstajajo znaki kaznivih dejanj, povezanih s prisilo, izkoriščanjem ali trgovino z ljudmi. Kaznivo dejanje prisilne sklenitve zakonske zveze ali vzpostavitve podobne skupnosti po 132.a členu KZ-1 zajema tudi primere, ko do formalne poroke ne pride, temveč gre za življenjsko skupnost, ki je v določenih pravnih posledicah izenačena z zakonsko zvezo. Vendar se pri tem pogosto pojavljajo težave pri dokazovanju prisile, saj takšna poroka pogosto ne poteka z uporabo sile ali groženj, temveč z zlorabo odvisnega ali podrejenega položaja. V priročniku Urada za narodnosti (2021) je navedeno, da je bila v preteklem obdobju obravnavana le ena zadeva po 132.a členu KZ-1, ki se je končala z odstopom od pregona zaradi pomanjkanja dokazov (Urad Vlade Republike Slovenije za narodnosti 2021, 28).

Na omejen domet obstoječih kazenskih določb opozarja tudi poročilo organa neodvisnih strokovnjakov v okviru Sveta Evrope, GREVIO (2021, 30), ki ugotavlja, da se primerov prisilnih porok med Romi v Sloveniji pogosto ne obravnava kot kaznivih dejanj, temveč kot kulturne prakse in posebnost romske skupnosti, kar naj bi zmanjševalo odgovornost države ali posameznih institucij za ukrepanje. GREVIO izraža zaskrbljenost, da kljub organiziranim posvetom in okroglim mizam Urada za narodnosti v letih 2018 in 2019 strokovni delavci v izobraževanju, zdravstvu in socialnem varstvu, ki prihajajo v stik z žrtvami, v praksi večinoma ne ukrepajo. Po navedbah organizacij civilne družbe to izhaja bodisi iz pomanjkanja znanja in usposabljanja, bodisi iz normalizacije pojava v romskih skupnostih, kar vodi v neukrepanje tudi tam, kjer bi bile pravne podlage za posredovanje jasne. GREVIO zato opozarja na nujnost dodatnih usposabljanj, ki bi razgradila stereotipno dojemanje prisilnih porok kot »kulturne posebnosti« in krepila zmožnost strokovnih delavcev za obravnavo primerov, v katerih se prepletajo različne oblike diskriminacije – zlasti pri romskih ženskah, migrantkah in ženskah z invalidnostmi.

Tudi Varuh človekovih pravic (2023) je pri svojem preverjanju med centri za socialno delo ugotovil, da ti v letu 2021 niso zaznali primerov prisilnih porok. Nekateri centri so sicer poročali o pojavih zgodnjih partnerskih skupnosti, t. i. »begov v škodljivo okolje« in nosečnosti mladoletnih deklet, ki se pojavljajo predvsem v romskih skupnostih. Na tej podlagi je Varuh pristojnim organom priporočil, naj okrepijo pozornost pri ugotavljanju morebitnih primerov spolnega nasilja, prisilnih porok in drugih za ženske škodljivih tradicionalnih praks ter posebno pozornost namenijo vprašanju, ali Rominje v praksi poiščejo pomoč in zaščito.

Kljub vzpostavljeni institucionalni strukturi, jasnim zakonskim določbam in razvitim smernicam za ukrepanje ostaja v praksi odziv institucij pogosto omejen. Med ključnimi izzivi so pomanjkanje kadrovskih in strokovnih zmogljivosti, neenotno razumevanje pristojnosti med posameznimi organi ter težave pri pridobivanju dokazov v primerih, kjer ni prisotna fizična prisila, temveč družbeni ali ekonomski pritiski. Izkušnje centrov za

socialno delo, šol in policije kažejo, da je uspešnost ukrepanja močno odvisna od medsebojnega zaupanja, poznavanja postopkov in kontinuiranega sodelovanja z romskimi skupnostmi. Posebej pomembno je preventivno delo – ozaveščanje o pravicah otrok, krepitev vloge romskih pomočnikov/mediatorjev ter spodbujanje izobraževanja deklet, kar lahko dolgoročno zmanjša tveganje za zgodnje in prisilne poroke. Nadaljnji razvoj institucionalnega odziva mora zato temeljiti na sistematični podpori terenskemu delu, stalnem usposabljanju strokovnih delavcev in vzpostavitvi trajnih regionalnih mrež sodelovanja.

5 Širši evropski in mednarodni kontekst

Zgodnje in prisilne poroke niso izključno slovenski pojav, temveč razširjena praksa, ki jo najdemo v številnih evropskih državah in marginaliziranih skupnostih. Po nekaterih ocenah je na svetu kar petina deklet poročenih pred dopolnjenim 18. letom starosti, tretjina od teh celo pred 15. letom starosti (Pettoello-Mantovani idr. 2019, 116). Čeprav se razširjenost otroških porok po ocenah UNICEF-a zmanjšuje – leta 2023 je bila ena od petih mladih žensk (starih od 20 do 24 let) poročena v otroštvu, medtem ko je bilo pred desetimi leti takšnih skoraj ena od štirih – je napredek po svetu neenakomeren in počasen. Skoraj polovica vseh otroških nevest živi v Južni Aziji (45 odstotkov), naslednja največja skupina pa v podsaharski Afriki (20 odstotkov) (UNICEF 2025, 20). Otroške poroke so razširjene tudi v evropskih državah. Čeprav je v večini držav članic Evropske unije minimalna starost za sklenitev zakonske zveze določena pri 18 letih, številne države še vedno dopuščajo izjeme ob soglasju staršev ali odločitvi sodišča – med njimi Avstrija, Belgija, Italija, Španija in Združeno kraljestvo (Pettoello-Mantovani idr. 2019, 117). Konvencija Sveta Evrope o preprečevanju nasilja nad ženskami in nasilja v družini (Istanbulska konvencija) v 37. členu določa obveznost držav, da kriminalizirajo prisilne poroke in zagotavljajo ustrezno zaščito žrtev. Države članice EU, vključno s Slovenijo, so zavezane k sprejetju zakonodajnih in preventivnih ukrepov na tem področju – bodisi neposredno z lastno ratifikacijo konvencije bodisi posredno zaradi ratifikacije konvencije s strani Evropske unije (Ballesta Martí, 2024) –, vendar je stopnja implementacije neenakomerna (glej npr. CESIS, 2024).

Čeprav so zakonodajni okviri za preprečevanje zgodnjih in prisilnih porok v zadnjem desetletju v več evropskih državah bistveno napredovali, številne analize opozarjajo na razkorak med pravnimi normami in dejansko prakso. Idris (2019) ugotavlja, da so zakonodajni pristopi sami po sebi najmanj učinkoviti, saj se zgodnje poroke ne odzivajo zgolj na spremembe v zakonih, temveč na preplet socialnih, ekonomskih in kulturnih dejavnikov. Učinkovitejši so večkomponentni, kontekstno prilagojeni programi, ki hkrati naslavljajo izobraževanje, opolnomočenje deklet, ozaveščanje skupnosti in ekonomske spodbude za družine. Rezultati evalvacij več programov, ki jih Idris povzema, kažejo, da so posamezni ukrepi v nekaterih okoljih vodili k zmanjšanju števila otroških porok, v drugih pa niso imeli merljivega učinka – kar potrjuje, da univerzalni modeli ne delujejo. Poleg tega lahko posamezni ukrepi, če niso ustrezno prilagojeni, povzročijo tudi nenamerne negativne učinke (kot na primer povečanje višine dote ob zamiku starosti poroke v Bangladešu). Idris (2019) zato poudarja potrebo po kontekstno specifičnem

oblikovanju ukrepov in po programih, ki združujejo pravne, socialne in ekonomske pristope. Na primerih romskih skupnosti v Črni gori in Ukrajini avtorica izpostavlja, da je visoka razširjenost otroških porok povezana z revščino, spolno neenakostjo, marginalizacijo in patriarhalnimi odnosi, zato so učinkoviti le celoviti pristopi, ki te dejavnike obravnavajo sočasno – z zakonodajnimi reformami, izobraževanjem, programi ozaveščanja in senzibilizacije (*sensitisation*) ter ekonomskim opolnomočenjem.

6 Empirični podatki osnovnih šol o zgodnjih porokah in nosečnostih romskih učenk v Sloveniji (2023–2025)

Za dopolnitev institucionalnih podatkov in analiz iz prejšnjih poglavij smo v letu 2025 zbrali podatke s 26 osnovnih šol v Sloveniji, ki imajo vpisane romske učence. Namen zbiranja je bil ugotoviti, ali šole zaznavajo primere predčasnega opuščanja izobraževanja med romskimi učenkami zaradi zgodnjih ali prisilnih porok, nosečnosti ali drugih povezanih dejavnikov.

Od 26 sodelujočih šol jih je približno tretjina (30,8 %) poročala, da so v šolskih letih 2023/24 in 2024/25 zaznale primere romskih učenk, ki so predčasno prenehale obiskovati pouk zaradi nosečnosti, zgodnje partnerske skupnosti ali drugih povezanih dejavnikov. Večina šol teh primerov ni zaznala, kar pa ne pomeni nujno, da se pojav v njihovem okolju ne pojavlja – pomanjkanje zaznav pogosto odraža omejene možnosti šol za spremljanje dogajanja izven učnega okolja ter zadržanost družin do razkritja tovrstnih informacij.

V analiziranem obdobju so šole skupno poročale o vsaj 13 primerih romskih učenk, ki so v šolskih letih 2023/24 in 2024/25 predčasno prenehale obiskovati pouk. Po razpoložljivih podatkih je:

- **7 učenek** prenehalo obiskovati šolo zaradi nosečnosti ali rojstva otroka (ena od njih je kljub nosečnosti šolanje zaključila). Ti primeri so bili zaznani na petih šolah (od tega je bila ena iz severovzhodne, druge pa iz jugovzhodne Slovenije);
- **5 učenek** je zapustilo šolanje po sklenitvi oz. neformalni vzpostavitvi partnerske skupnosti (ena se je po ukrepanju pristojnih služb vrnila nazaj v šolo). Te učenke so bile iz štirih šol na jugovzhodu Slovenije;
- **3 učenke** so bile dolgotrajno odsotne ali so šolanje končale neuspešno zaradi ponavljajočih se izostankov, povezanih z družinskimi obveznostmi ali selitvami. Učenke so bile iz dveh šol (ene s severovzhodnega in druge z jugovzhodnega dela države).

Analiza zbranih odgovorov kaže, da se pojav najpogosteje nanaša na dekleta, stara med 13 in 15 let, ki so zaradi večkratnega ponavljanja razredov pogosto vključena v nižje razrede osnovne šole. Šole se v primeru, ko dekleta izostajajo od pouka, lotevajo reševanja problema tako individualno kot tudi v sodelovanju z drugimi pristojnimi institucijami, kot so CSD-ji, v primeru zaznave elementov prisile ali izkoriščanja pa tudi s policijo in sodiščem.

V praksi se tako šolske skupnosti srečujejo s situacijami, ki presegajo zgolj pedagoški okvir in zahtevajo razumevanje širših družinskih, skupnostnih in kulturnih dinamik. Iz odgovorov šol je razvidno, da formalni postopki pogosto trčijo ob norme in pričakovanja znotraj romskih naselij, kar otežuje tako zgodnje prepoznavanje tveganj kot tudi nadaljnje ukrepanje institucij. To se jasno odraža tudi v izkušnjah strokovnih delavcev na terenu, ki opozarjajo na omejeno učinkovitost standardnih preventivnih pristopov ter na ključni vpliv družinskih in skupnostnih praks na vedenjske vzorce deklet. Ena od šolskih svetovalnih delavk je situacijo opisala takole:

Vsako šolsko leto si izostajanje od pouka zaradi zgodnjega prakticiranja spolnosti prizadevamo reševati s pogovori z ogroženimi dekleti in njihovimi starši ter sodelovanjem s centrom za socialno delo. Pri pogovorih sodeluje romska pomočnica, ki jim v njihovem jeziku sporoča mnenja in predloge o možnih zapletih. Družine obiskuje tudi v naselju. Aktivnosti v obliki delavnic, ki smo jih sami ali v sodelovanju z zdravstvenim domom s fanti in dekleti izvajali v šoli, se niso izkazale kot učinkovite. /.../ Za vsa dogajanja med dekleti in fanti starši iz našega naselja običajno vedo in to tradicijo spodbujajo. Sama nikoli nisem dobila vtisa, da bi bila dekleta iz naselja /.../, ki ga dobro poznam, prisiljena v spolne odnose. To ukoreninjeno prakso spodbujajo tudi stari starši deklet in fantov, tako življenje sprejemajo kot del svoje tradicije in ne želijo našega vtikanja. Običajno mi rečejo, naj vendar razumemo, da je to pri njih tako, kot je, in nikoli ne bo drugače (»Mladi začnemo in mladi umiramo,« rečejo). Posamezni primeri so sicer mejili na zlorabo in prisilno poroko, vendar se je na koncu izkazalo, da je želja po spolnosti in nekakšna nezrela ljubezen deklet premagala vse ovire in pomagala njihovim partnerjem, da so ostali nekažnovani. Na sodišču večkrat nihče ničesar več ne ve, se dogodkov ne spomni, ipd..

Moje mnenje je, da so v bistvu vsa dekleta zlorabljena, ker tako mlade postajajo matere in začnejo enega za drugim rojevati otroke. Ker vsak dan gledajo tak način življenja, se ne vidijo v drugačnem svetu, ampak povedo, da bodo pač živele od »socialne«... Tako kot pred njimi njihove matere. Otrok pomeni denar. Življenje v naseljih ima svoja pravila. Naši poskusi ne morejo obroditi dobrih sadov. Pogovorov in prepričevanja je bilo pri nas več kot dovolj, govorim iz prakse. Žal pa samo mehki pristopi niso dovolj.

Opisano pričevanje razkriva, kako globoko so posamezne prakse prepletene s socialnimi in kulturnimi vzorci, ki jih šolski sistem in posamezni strokovni delavci sami ne morejo preseči. Odpira vprašanje, do katere mere je mogoče z obstoječimi pristopi posegati v norme in tradicije skupnosti, kadar so te v nasprotju z otrokovimi pravicami in enakostjo spolov. Primeri kažejo, da se šole pogosto znajdejo v vlogi posrednika med zakonodajo in realnostjo skupnosti, ki sta pogosto v globokem neskladju, kar v praksi otežuje pravočasno prepoznavanje tveganj in dosledno izvajanje zaščitnih ukrepov.

7 Sklepne ugotovitve

Analiza kaže, da so zgodnje in prisilne poroke med romskimi dekleti v Sloveniji razmeroma redek, vendar z vidika otrokovih pravic in enakosti spolov resen in vztrajen družbeni problem. Čeprav gre pogosto za neformalne skupnosti, ki niso uradno registrirane kot zakonske zveze, imajo te enake posledice za življenje deklet – prekinitev izobraževanja, zgodnje materinstvo, socialno odvisnost in tveganje za reprodukcijo revščine skozi generacije. Pojava ni mogoče razumeti izključno skozi prizmo kulturnih praks, temveč predvsem kot izraz strukturnih neenakosti, v katerih se prepletajo revščina, nizka izobrazba, omejen dostop do storitev in spolna neenakost.

Institucionalni okvir v Sloveniji formalno omogoča kazensko in socialno zaščito otrok, vendar praksa kaže na vrzeli med normativnimi določbami in učinkovitim izvajanjem. Centri za socialno delo, šole in druge ustanove pogosto delujejo reaktivno in v omejenih institucionalnih okoljih, kjer primanjkuje jasnih postopkov, zadostnih kadrov in medsektorske koordinacije. Empirični podatki osnovnih šol razkrivajo, da se zgodnje nosečnosti in partnerstva še vedno pojavljajo, najpogosteje v obdobju zgodnje adolescence, pri čemer se šole pogosto znajdejo kot prva ali celo edina institucija, ki opaža spremembe v življenju deklet.

Sistematično spremljanje primerov in analiza vzorcev izstopanja iz šole bi lahko postali ključno orodje za zgodnje prepoznavanje tveganja in načrtovanje preventivnih ukrepov. Iz prakse šol in socialnih služb je razvidno, da uspeh posredovanj temelji predvsem na osebnih povezavah in zaupanju med strokovnimi delavci in družinami, kar kaže, da univerzalni institucionalni ukrepi ne zadostujejo brez trajne prisotnosti in dialoga na terenu. Pomemben izziv ostaja tudi etična in kulturna občutljivost pristopov. Kot kažejo pričevanja iz prakse, zgodnje partnerske skupnosti v nekaterih okoljih niso razumljene kot nasilne ali prisilne, temveč kot del tradicije in družbenega pričakovanja. To odpira vprašanje meja med spoštovanjem kulturnih razlik in zaščito otrokovih pravic – vprašanje, ki zahteva strokovno refleksijo in jasno podporo institucijam pri ravnanju v kompleksnih primerih.

V prihodnje bo smiselno proučiti možnosti za krepitev preventivnih in podpornih politik, ki bi presegale kratkoročno, projektno zasnovano delovanje ter vzpostavile trajnejše oblike institucionalnega sodelovanja med šolami, centri za socialno delo, zdravstvenimi ustanovami in romskimi skupnostmi. Raziskave in dosedanje izkušnje kažejo, da so pri preprečevanju zgodnjih in prisilnih porok najučinkovitejši tisti pristopi, ki povezujejo pravni okvir z izobraževalnimi možnostmi, opolnomočenjem deklet in ukrepi za izboljšanje socialno-ekonomskega položaja družin. Takšni večsektorski pristopi ne zmanjšujejo le tveganja zgodnjih porok, temveč prispevajo tudi k dolgoročni krepitvi socialne vključenosti in enakih možnosti med spoloma.

Literatura in viri

- Ballesta Martí, L., 2024. *La adhesión de la Unión Europea al Convenio de Estambul y su cumplimiento indirecto: Reforzando los valores europeos*. *Spanish Journal of Legislative Studies*, 6, 1–25, DOI: <https://www.doi.org/10.21134/j7cmav36>
- CESIS – Centro de Estudos para a Intervenção Social, 2024. Comparative Report on Early Marriages and Early Motherhood in Roma Communities. https://18dfb423cb.clvaw-cdnwnd.com/c9a45111cc52ac7908c0834b21afa9e2/200000197-98d4e98d50/Comparative_Report_4%20COUNTRIES_ENGLISH_Final-1.pdf?ph=18dfb423cb (dostop 11. 11. 2025).
- Družinski zakonik (DZ)*. Uradni list RS 15 (2017), 21 (2018) – ZNOrg, 22 (2019), 67 (2019) – ZMatR-C, 200 (2020) – ZOOMTVI, 94 (2022) – odl. US, 94 (2022) – odl. US, 5 (2023) in 34 (2024) – odl. US.
- GREVIO – Group of Experts on Action against Violence against Women and Domestic Violence, 2021. *(Baseline) Evaluation Report on legislative and other measures giving effect to the provisions of the Council of Europe Convention on Preventing and Combating Violence against Women and Domestic Violence (Istanbul Convention): Slovenia*. Strasbourg: Council of Europe, <https://rm.coe.int/first-baseline-report-on-slovenia/1680a4208b> (dostop 12. 11. 2025).
- Idris, I., 2019. *Interventions to Reduce Forced Marriage*. The Institute of Development Studies and Partner Organisations. Report, <https://hdl.handle.net/20.500.12413/14786> (dostop 11. 11. 2025).
- Kazenski zakonik (KZ-1)*. Uradni list RS 50 (2012) – uradno prečiščeno besedilo, 54 (2015), 6 (2016) – popr., 38 (2016), 27 (2017), 23 (2020), 91 (2020), 95 (2021), 186 (2021), 105 (2022) – ZZNŠPP, 16 (2023) in 107 (2024) – odl. US.
- Konvencija o otrokovih pravicah*, 1989, https://www.gov.si/assets/ministrstva/MIZS/SRI/Konvencija_o_otrokovih_pravica_h.pdf (dostop 9. 11. 2025).
- Konvencija Sveta Evrope o preprečevanju in boju proti nasilju nad ženskami in nasilju v družini. Council of Europe Treaty Series - No. 210. Istanbul, 11. V. 2011, <https://rm.coe.int/1680462542> (dostop 29. 10. 2025).
- Narat, T., Lebar, L., Kovač, N. & Kobal Tom, B., 2014. *Prisilne poroke romskih deklic*. Ljubljana, Inštitut Republike Slovenije za socialno varstvo, <https://www.gov.si/assets/vladne-sluzbe/UN/SIFOROMA-3/Prisilne-poroke-romskih-deklic.pdf> (dostop 29. 10. 2025).
- Pettoello-Mantovani, M., Cokugras, H., Ferrara, P., Indrio, F., Giardino, I., Canpolat, N., Kasapçopur, Ö., Zeybek, A. Ç., Beser, Ö. F., Pettoello-Mantovani, C., & Cullu Cokugras, F. (2022). *Child brides and forced marriages: An aspect of child abuse and neglect*. *The Journal of Pediatrics*, 250, 116–117.e2, [https://www.jpeds.com/article/S0022-3476\(22\)00705-3/pdf](https://www.jpeds.com/article/S0022-3476(22)00705-3/pdf) (dostop 12. 11. 2025).
- Policija, 2025. *Kriminaliteta*. Ministrstvo za notranje zadeve, <https://www.policija.si/o-slovenski-policiji/statistika/kriminaliteta> (dostop 28. 10. 2025).
- UNICEF, 2025. *Global Annual Results Report 2024: Gender equality*, <https://www.unicef.org/media/173451/file/Global-annual-results-report-Gender-2024.pdf> (dostop 4. 11. 2025).

- Urad Vlade Republike Slovenije za narodnosti, 2021. *Priročnik o prepoznavanju zgodnjih in prisilnih porok v romski skupnosti in o ukrepanju v teh primerih*. Ljubljana, Urad Vlade Republike Slovenije za narodnosti.
- Varuh človekovih pravic, 2023. *Le z voljo in sodelovanjem je mogoče izboljšati položaj Romov*, <https://arhiv.varuh-rs.si/sl/porocila-za-javnost/novica/le-z-voljo-in-sodelovanjem-je-mogoce-izboljsati-polozej-romov/> (dostop 12. 11. 2025).
- Vlada Republike Slovenije, 2020. *Sporočilo za javnost. 37. redna seja Vlade Republike Slovenije, 22. oktober 2020*, <https://www.gov.si/assets/vlada/Seja-vlade-SZJ/2020/10-2020/SPsevl37.doc> (dostop 28. 10. 2025).
- Velentza, C., 2020. Early Marriage and Education Drop Out in Traditional Roma Communities in Transylvania. *Journal of Gypsy Studies* 2(1), 39–54, DOI: 10.33182/jgs.v2i1.614
- Zaviršek, D., Djoković, N., Radešić, L., Meden, K., Đogić, K., & Kožman, M., 2019. *Romske družine: Priročnik za razumevanje etične prakse v socialnem delu in drugih pomagajočih poklicih*. Ljubljana, Društvo Mozaik – društvo otrok.